



# **ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ МЕНЕДЖМЕНТ**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКИ І ПРАКТИКИ**

8' 2017 (24)

ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКИ І ПРАКТИКИ

8' 2017 (24)





**ЕФМ**

**"ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ:  
актуальні питання науки і практики"**

**"ECONOMY. FINANCES. MANAGEMENT:  
Topical issues of science and practical activity"**

*Всеукраїнський науково-виробничий журнал*

# "ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики"

*Всеукраїнський науково-виробничий журнал*

**ЕФМ**

8' 2017 (24)

Заснований у 1997 році під назвою "Вісник Вінницького державного сільськогосподарського інституту". У 2010 – 2014 роках виходив під назвою "Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету" з 2015 року "Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики"

Свідоцтво про державну реєстрацію засобів масової інформації №21154-10954ПР від 31.12.2014 р.

## **Засновник**

*Вінницький національний аграрний університет*

## **Редакційна колегія:**

### **Головний редактор**

доктор економічних наук, професор, академік НААН **Калетнік Г.М.**

### **Заступник головного редактора**

кандидат економічних наук **Кіреєва Е.А.**

### **Члени редакційної колегії:**

доктор юридичних наук, професор **Авдійський В.І. (Росія);**  
доктор, професор **Белік П. (Словаччина);** доктор економічних наук,  
професор **Буреннікова Н.В.;** доктор економічних наук, доцент **Вдовенко Л.О.;**  
кандидат економічних наук **Гончарук І.В.;** кандидат економічних наук **Гончарук Т.В.;**  
доктор економічних наук, професор **Горська О. (Словаччина);** доктор економічних наук,  
професор **Гуцаленко Л.В.;** доктор, професор **Данн Дж. В. (США);** доктор економічних наук,  
професор, академік НААН **Дем'яненко М.Я.;** доктор економічних наук, професор,  
академік НААН **Жук В.М.;** доктор економічних наук, професор,  
академік НААН **Кваша С.М.;** доктор економічних наук, член-кореспондент НААН  
**Кириленко І.Г.;** доктор економічних наук, професор **Коляденко С.В.;** доктор економічних наук,  
професор **Клепацкі Б. (Польща);** доктор економічних наук, професор **Мазур А.Г.;**  
доктор економічних наук, професор, академік НААН **Малік М.Й.;** доктор економічних наук,  
професор **Масленнікова Н.П. (Росія);** доктор юридичних наук, доцент **Мельничук О.Ф.;**  
кандидат економічних наук, доцент **Мулик Т.О.;** доктор економічних наук, професор,  
академік НААН **Панасюк Б.Я.;** доктор економічних наук, доцент **Польова О.Л.;**  
доктор економічних наук, професор **Прутська О.О.;** доктор економічних наук,  
професор **Свиноус І.В.;** доктор економічних наук, професор, академік НААН  
**Сичевський М.П.;** кандидат економічних наук, доцент **Томчук О.В.;** доктор економічних наук,  
доцент **Ціхановська В.М.;** кандидат економічних наук, доцент **Шаманська О.І.;**  
доктор економічних наук, професор **Шпикуляк О.Г.;** доктор економічних наук, професор,  
академік НААН **Шпичак О.М.;** кандидат економічних наук, доцент **Янчук Г.В.**

Адреса редакції: **21008, Вінниця, вул. Сонячна, 3, тел. 52 - 07 - 37**  
Сайт журналу: <http://efm.vsau.org/>, Електронна адреса: [efm@vsau.vin.ua](mailto:efm@vsau.vin.ua)

Відповідальний секретар редакції, кандидат сільськогосподарських наук,  
доцент – **Янчук В.І.,**  
літературний редактор-коректор і переклад іноземною мовою – **Хомяковська Т.О.,**  
технічний секретар і оператор комп'ютерного набору – **Пришляк Н.В.**

©Вінницький національний аграрний університет, 2017

## **ЗМІСТ**

### **ЕКОНОМІКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

*Г.М. КАЛЕТНИК, О.В. КОВАЛЕНКО, А.А. БРОЯКА.* СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ЇЇ МІСЦЕ В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ 7

*Н.В. БУРЕННІКОВА, Р.М. ДМИТРЕНКО.* ПАРАДИГМА ДУАЛІЗМУ ІМПЛІКАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ М'ЯСОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ 27

### **ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ І ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

*Т. НОНЧАРУК.* STRATEGIC POTENTIAL OF BIOMASS IN UKRAINE – GUARANTEE OF THE STATE'S ECONOMIC DEVELOPMENT 36

### **МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ**

*С.В. МАМАЛИГА.* РЕФЕРАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ЗВ'ЯЗКІВ З ЦІЛЬОВИМИ КЛІЄНТАМИ 45

### **СОЦІАЛЬНА СФЕРА. РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ**

*І.В. ГОНЧАРУК.* РОЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ 56

*Е.А. КІРЄЄВА, Д.Л. КОСТЮЧЕНКО.* ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 68

### **СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ**

*О.П. ХАЄЦЬКА.* СВІТОВИЙ РИНОК ЦУКРУ ТА МІСЦЕ УКРАЇНИ В НЬОМУ 80

### **БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ**

*С.Ф. ЛЕГЕНЧУК.* ШЛЯХИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ РЕАЛЬНОСТІ В СВІТЛІ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ БАГАТОВАРІАНТНОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ 91

*М.В. ПРАВДЮК.* ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ 99

*Н.Г. ЦАРУК.* ВІДОБРАЖЕННЯ СУБОРЕНДОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ У ПОДАТКОВІЙ ЗВІТНОСТІ ТА БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ IV ГРУПИ 118

### **ДИСКУСІЇ**

*Я.П. ІЩЕНКО.* ГАЛУЗЕВІ ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВИТРАТ НА БІОЛОГІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В РИБНИЦТВІ 132

## CONTENTS

### **ECONOMY AND EFFICIENCY OF PRODUCTION AND BUSINESS ACTIVITIES**

H. KALETNIK, O. KOVALENKO, A. BRODYAKA. CURRENT TRENDS OF DEVELOPMENT OF THE FOOD INDUSTRY AND ITS PLACE IN THE STATE ECONOMY 7

N. BURENNIKOVA, R. DMYTRENKO. THE PARADIGM OF DUALISM OF IMPLICATION IN THE PROCESSES OF FUNCTIONING AND DEVELOPMENT OF ENTERPRISES OF MEAT PRODUCTS SUBCOMPLEX 27

### **ECONOMICS OF MANAGEMENT AND PROTECTION OF THE ENVIRONMENT**

T. HONCHARUK. STRATEGIC POTENTIAL OF BIOMASS IN UKRAINE – GUARANTEE OF THE STATE’S ECONOMIC DEVELOPMENT 36

### **MANAGEMENT AND MARKETING**

S. MAMALYGA. THE REFERRAL MARKETING PHENOMENON IN THE ESTABLISHMENT PROCESSES OF COMMUNICATION LINKS WITH TARGETED CUSTOMERS 45

### **SOCIAL SPHERE. TERRITORIES DEVELOPMENT**

I. HONCHARUK. ROLE OF AGRICULTURAL COOPERATIVES IN PROVIDING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS OF VINNYTSIA REGION 56

E. KIRIEIEVA, D. KOSTYUCHENKO. RURAL DEVELOPMENT POLICY IN THE EUROPEAN UNION 68

### **INTERNATIONAL ECONOMICS AND FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY**

O. KHAIETSKA. WORLD MARKET OF SUGAR AND PLACE OF UKRAINE IN IT 80

### **ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT**

S. LEGENCHUK. WAYS OF DEVELOPMENT OF ACCOUNTING REFLECTION OF AN ECONOMIC REALITY IN THE LIGHT OF THE DEVELOPMENT OF THE ACCOUNTING METHODOLOGY MULTIVARIANCE CONCEPT 91

M. PRAVDIUK. ACCOUNTING AND INFORMATION SUPPORT OF LAND RELATIONS DEVELOPMENT IN AGRICULTURAL SECTOR OF VINNYTSIA REGION 99

N. TSARUK. REFLECTION OF THE SUBLEASED LAND IN TAX REPORTS AND ACCOUNTING OF THE PAYERS OF THE 4-TH GROUP OF SINGLE TAX 118

### **DISCUSSION**

Y. ISHCHENKO. SECTORAL FEATURES OF ACCOUNTING OF COSTS OF BIOLOGICAL TRANSFORMATION IN FISH FARMING 132

### **VIEWPOINT OF A YOUNG SCIENTIST**

A. BILOKUR. DEVELOPMENT OF MEDICAL PLANT CULTIVATION AS THE BALANCED SYSTEM OF RAW MATERIALS FOR VARIOUS INDUSTRIES OF THE ECONOMY 147

O. SHCHERBANIUK. PROFIT MANAGEMENT OF COMPANIES IN UKRAINE IN PRESENT-DAY CONDITIONS 157

## ■ СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 339.13:664.1

### СВІТОВИЙ РИНОК ЦУКРУ ТА МІСЦЕ УКРАЇНИ В НЬОМУ ©

**О.П. ХАЄЦЬКА,**  
кандидат економічних наук,  
старший викладач кафедри економіки,  
Вінницький національний  
аграрний університет  
(м. Вінниця)

*У статті проведено аналіз сучасного стану світового ринку цукру та визначено місце України на ньому. Розглянуто основні чинники, що впливають на ситуацію на світовому та вітчизняному ринку цукру. Представлено структуру та обсяги виробництва і споживання цукру різними країнами світу. Визначено найбільші країни-виробники та споживачі бурякового і тростинного цукру відповідно до участі в світовому виробництві. Зображено динаміку обсягу виробництва та споживання цукру в Україні, наведено аналіз балансу цукру. Досліджено конкурентоспроможність України на світовому ринку цукру. Визначено перспективи та загрози для розвитку цукрової галузі в Україні, проведено аналіз експортних можливостей України, визначено потенційні ринки збуту цукру, виготовленого в Україні. Розроблено теоретико-практичні рекомендації щодо розвитку цукрової галузі України та підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку.*

**Ключові слова:** цукор, цукрові буряки, цукрова тростина, ринок цукру, виробництво цукру, споживання цукру, експорт цукру, імпорт цукру.

**Рис. 3. Табл. 2. Літ. 15.**

**Постановка проблеми.** Цукор є стратегічним продовольчим товаром у всьому світі, аналіз його виробництва і споживання свідчить про те, що світовий ринок цукру буде активно розвиватися, оскільки збільшується попит на цукор та цукровмісні продукти, що пов'язано із збільшенням населення планети та підвищенням попиту підприємств харчової і переробної промисловості, а також із зростанням обсягів виробництва біоетанолу, сировинною базою для виробництва якого є вуглеводовмісні культури.

Виробництво цукру є важливою складовою функціонування та розвитку аграрного сектору та харчової промисловості багатьох країн, окрім того він посідає важливе місце в структурі світового аграрного ринку. На сучасному етапі розвитку економіки України актуальним є формування потужного цукробрясового підкомплексу, збільшення експортних можливостей, вихід на світовий ринок з конкурентоспроможною продукцією, яка відповідає вимогам СОТ.

© О.П. ХАЄЦЬКА, 2017

Україна – аграрна країна, яка, незважаючи на нестабільну внутрішню політичну та економічну ситуацію, повністю забезпечує населення необхідними продуктами харчування. Важливе значення в продовольчому забезпеченні займає й виробництво цукру, проте в останні роки показники розвитку цукробурякової галузі погіршуються, причиною чого є: нестабільність забезпечення цукрових заводів сировиною, що призвело до значного зменшення їх кількості та скорочення виробництва цукру в цілому; коливання цін на цукор та ряд інших причин. Для ефективності функціонування цукробурякового виробництва та прийняття обґрунтованих рішень для розвитку галузі на мікро та на макрорівнях доцільно аналізувати та постійно вивчати ринок цього стратегічного продукту.

Проблема аналізу кон'юнктури світового та вітчизняного ринку цукру є доволі актуальною на сучасному етапі, дослідження її дає змогу розробити обґрунтовані заходи ринкової стабілізації. Запорукою соціально-економічної стабільності держави є стабільне функціонування ринку цукру в Україні [1, с.16].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питанням розвитку ринку цукру в Україні та перспективам виходу продукції на світовий ринок, розширенню експортних можливостей цукрової промисловості присвячені наукові праці В. Бондаря [5], О. Варченко, Г. Калетніка [13], М. Коденської [15], С. Станісевич [1], О. Шпичака та багатьох інших науковців. Проте зміна кон'юнктури світового ринку потребує подальших досліджень з метою удосконалення вітчизняної галузі.

**Формування цілей статті.** Метою даної статті є дослідження тенденцій світового ринку цукру і місця України в ньому, а також перспективи збільшення експортних можливостей країни.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** У сучасних умовах цукрова галузь є однією з найбільш важливих складових забезпечення світової продовольчої безпеки, водночас її функціонування залежить від ряду чинників: в першу чергу, цукор є продуктом першої необхідності; по-друге, вирощування і цукрових буряків, і цукрової тростини можливе у всьому світі і по-третє – цукор це продукт, який можна довго зберігати і легко транспортувати. Позитивним чинником є те, що ринок цукру не є монополізованим. Ціни, кількість виробленого продукту і його запаси є прогнозованими і залежать від попиту.

У світі понад 100 країн виробляють цукор із цукрових буряків і цукрової тростини (співвідношення виробництва 20:80), в межах 70 % тростинного цукру споживається у країні походження, решта – реалізується на світових ринках. Водночас не вся вирощена цукрова тростина переробляється на цукор, частина її йде на виробництво біоетанолу. Перевагою виробництва цукру з цукрової тростини над виробництвом цукру з цукрових буряків є менша трудомісткість процесів переробки сировини та значно менші затрати на її виробництво.

Найбільшу частку в світовому виробництві цукру має: Бразилія – більше 20 % виробництва, Індія – 15 %, країни ЄС – 9 %, Китай – 8 %. У 2015 році обсяг виробництва цукру в окремих країнах змінився, так в країнах ЄС порівняно до попереднього сезону збільшився на 12 %, в Індії – на 7 %, у США – на 6 %, а в Таїланді зменшився на 4 %, у Китаї – на 18 % [2]. Топ-10 світових країн-виробників цукру представлено на рис. 1.

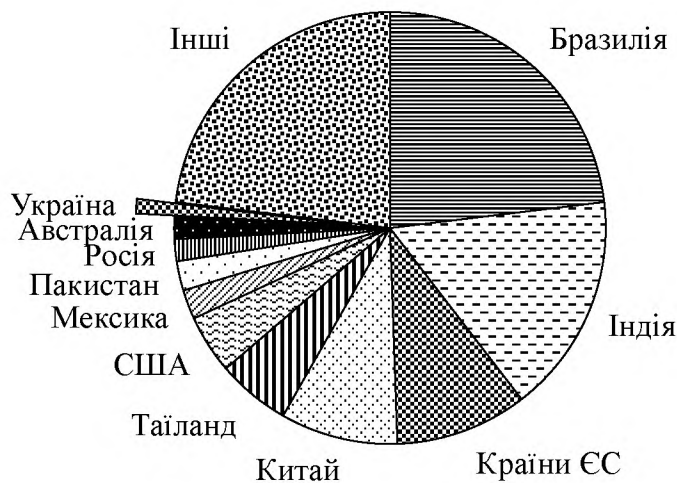


Рис. 1. Топ-10 світових виробників цукру [2]

Споживання цукру в світі збільшується, в основному, за рахунок країн Азії та Африки. Найбільшими споживачами у світі є Індія (20-25 %), країни ЄС (15-18 %) та Китай (10-15 %). Також значну частку споживають Бразилія, США, Індонезія, Росія (рис. 2). Серед країн СНД безперечним лідером споживання цукру є Росія (біля 60 %), Україна займає друге місце (приблизно 20 %), далі йдуть Узбекистан (7 %), Казахстан (5 %) та Білорусь (4 %).



Рис. 2. Топ-10 світових споживачів цукру [2]

Протягом останнього десятиліття обсяги виробництва цукру у світі мали тенденцію до зростання, така тенденція спостерігалась до 2014 року, але у 2015-2016 спостерігалось зменшення обсягів виробництва цукру, що пов'язано з нестабільними погодними умовами та скороченням посівних площ як цукрових буряків, так і цукрової тростини.



Аналіз обсягів світового споживання цукру у 2010-2015 роках (табл. 1) показує, що відбулося його збільшення на 1,5-2 %, що пов'язане із зростанням чисельності населення планети та їх доходів, переходом на інший раціон харчування. У той же час, варто зазначити, що за весь досліджуваний період попит на цукор не перевищував його пропозиції жодного разу. Проте, у 2015-2016 роках виник дефіцит цукру у обсязі 5,5 млн т та 5,9 млн т відповідно, що був компенсований наявними кінцевими запасами цукру попередніх періодів.

Таблиця 1

**Світове виробництво та споживання цукру в світі (за даними ФАО), млн т [3]**

|                  | 2010/<br>2011 | 2011/<br>2012 | 2012/<br>2013 | 2013/<br>2014 | 2014/<br>2015 | 2015/<br>2016 | 2016<br>/2017* |
|------------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|----------------|
| Виробництво      | 165,1         | 175,2         | 182,3         | 180,8         | 171,8         | 165,9         | 168,3          |
| Споживання       | 160,9         | 169,8         | 176,1         | 176,9         | 168,9         | 171,4         | 174,2          |
| Дефіцит/профіцит | +4,2          | +5,4          | +6,2          | +3,9          | +2,9          | -5,5          | -5,9           |
| Кінцеві запаси   | 56,3          | 66,1          | 74,7          | 78,4          | 85,4          | 81,8          | 77,2           |

\* Прогнозовані показники

Головною тенденцією розвитку світового ринку цукру є його профіцит, який спостерігався до 2015 року, в цілому виробництво зростає дещо повільніше, ніж його споживання, кінцеві запаси цукру також скорочуються. Причинами такої невідповідності є обмеження посівних площ під буряками та тростиною; зростання ціни на цукор; крім того, підвищується і попит виробників шоколаду, підсолоджувачів, хлібобулочної промисловості, безалкогольних напоїв та інших продуктів, що містять цукор. Споживання цукру скорочується ще завдяки появі більш дешевших альтернатив цукру (солодкий кукурудзяний сироп) [2, 11].

Міжнародна організація по цукру (International Sugar Council – ISO) знизила оцінку очікуваного дефіциту на світовому ринку цукру в 2016/17 маркетинговому році до 5,87 млн т. Світове виробництво цукру в цьому сезоні складе 168,33 млн т, що на 1,4% більше, ніж у 2015/16 маркетинговому році. При цьому споживання оцінюється в 174,2 млн т (торік – 171,4 млн т) [4]. У 2017/2018 маркетинговому році прогнозується, що на ринку цукру знову з'явиться надлишок.

Україна розширює свою присутність на світовому ринку цукру. Серед небагатьох Європейських країн вона першою почала виробництво цукру з цукрових буряків, однак поки знаходиться поза межами першої десятки найбільших виробників цукру у світі. Частка України у світовому виробництві цукру – 2 %.

На світовому ринку значно загострюється конкуренція, спостерігається суперництво між виробниками цукру з цукрових буряків і цукрової тростини та їх ринками збуту, але головним радикальним заходом є реформування цукрової промисловості в країнах Європейського союзу, яка має розпочатись з 1 жовтня 2017 року. В умовах переходу від існуючого нині державного регулювання цукрової галузі, яке існує в країнах ЄС, до вільного цукрового ринку на основі саморегулювання, що сприятиме зростанню конкуренції між товаровиробниками. За таких умов цукробуряковий підкомплекс України має конструктивно підготуватися до даної реформи та до боротьби за ринки збуту [5, с. 30].

Кон'юнктура на світовому ринку цукру, державна підтримка та інвестиційна зацікавленість стала мотиваційним фактором кількісного збільшення виробників цукрових буряків, розширення посівних площ і нарощування обсягів виробництва цукрової продукції в нашій країні [6].

Щоб гідно представляти себе на світовій арені, варто повністю забезпечувати внутрішню потребу та мати відповідний експортний потенціал.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України “Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру та цукрових буряків” встановлено граничний розмір квоти поставки цукру на внутрішній ринок (квота “А”): у 2012 - 2015 роках – 1,8 млн т; з 1 вересня 2015 р. до 1 вересня 2016 р. – 1,72 млн т; з 1 вересня 2016 р. до 1 вересня 2017 р. – в обсязі 1,67 млн т [7].

Загальний обсяг цукру формується за рахунок його виробництва, запасів та імпорту, а напрямками використання є фонд споживання та експорт [8]. Динаміка обсягів виробництва та споживання цукру в Україні представлена на рис. 3. Споживання цукру на 1 людину з роками скорочувалось від 38 до 36 кг в рік. У 2017 році уряд заклав у річну норму 24 кг цукру у споживчий кошик.

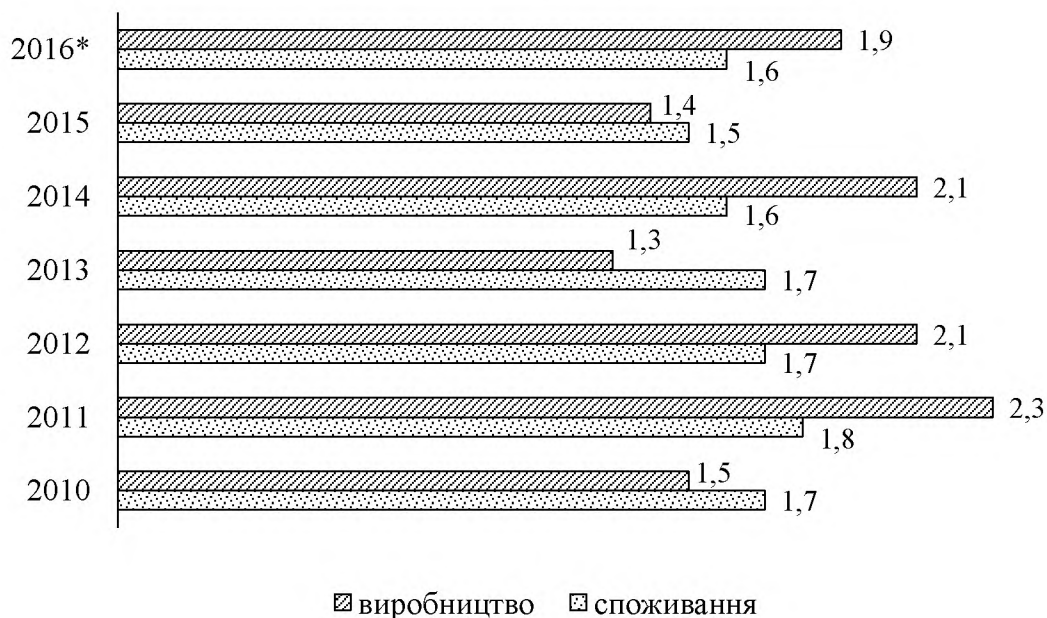


Рис. 3. Динаміка обсягів виробництва та споживання цукру в Україні, млн т

\*Джерело: сформовано автором за даними Державної служби статистики України

Динаміка обсягів цукру, виробленого з цукрових буряків (рис. 3) протягом останніх років, свідчить, що в період з 2010 по 2016 роки виробництво цукру піддавалось коливанням, які прямо залежали від площ посівів та валових зборів культури. Найбільший обсяг виробництва був у 2011 році, найменший – у 2013 та 2015 роках.

Актуальними проблемами розвитку цукробурякової галузі в Україні є: постійне коливання цін, зменшення реальних доходів українців, неефективна державна політика щодо галузі, ненадійність виконання угод та недосконалість інституційного забезпечення, недостатній матеріально-технічний рівень виробництва, скорочення виробництва цукровмісних продуктів та інші причини [5; 14, с. 69].

У 2016 році обсяги виробництва почали зростати після того, як в поточному році виробники цукрових буряків розширили площі посівів приблизно на одну п'яту та внаслідок підвищення ефективності функціонування переробних заводів [10].

За попередніми даними у 2016/2017 маркетинговому році від початку виробництва виготовлено 2,008 млн т цукру [2]. 2016 рік можна визначити роком чіткої динаміки: на 25% виросли площі посіву; на 30% зросла цукросировина, на 40% більше виготовили цукру; цукрова галузь виробляє 6% від усієї харчової промисловості; майже 100 тис. людей зайняті у виробництві цукрових буряків; 40% валютних надходжень країни дає агросектор, з них цукрова галузь – майже 230 млн доларів надходжень [11].

Важливу роль у формуванні ринку цукру має баланс, який формується під впливом попиту та пропозиції на даному ринку. З показників, представлених у таблиці 2 можна визначити, що уряд країни підтримує баланс ринку цукру, ринок знаходиться в рівноважному стані. Країна максимально намагається відмовитись від імпорту, забезпечуючи постійний попит на товар як за рахунок споживання населення, так і у промисловому споживанні.

Таблиця 2

**Баланс попиту та пропозиції цукру в Україні, тис. т (на 01.02.17)**

|                                 | 2015/2016 | 2016/2017* | Відхилення (+/-) |
|---------------------------------|-----------|------------|------------------|
| <b>Пропозиція</b>               | 1980      | 2222       | +242             |
| <i>Внутрішній ринок, всього</i> | 1933      | 2221       | +288             |
| Залишки на початок періоду      | 503       | 213        | -290             |
| Власне виробництво              | 1430      | 2008       | +578             |
| Імпорт                          | 47        | 1          | -46              |
| <b>Попит</b>                    | 1980      | 2222       | +242             |
| <i>Внутрішній ринок, всього</i> | 1635      | 1677       | +42              |
| В т.ч. фонд споживання          | 1535      | 639        | -896             |
| Інше споживання                 | 100       | 38         | -62              |
| Експорт                         | 132       | 409        | +277             |
| Залишки на кінець періоду       | 213       | 1136       | +923             |
| Споживання на 1 людину, кг/рік  | 36        | 36         | -                |

\*Джерело: [ 3]

Як і роком раніше, імпорт цукру практично відсутній. При цьому експорт за 5 місяців маркетингового сезону склав 409 тис. т. Враховуючи запаси цукру на початок маркетингового року та його внутрішнє споживання, розрахункові залишки цукру на 01.02.2017 року оцінено у 1136 тис. т (у 2016 – 213 тис. т).

Ринок цукру є відкритою економічною системою, що знаходиться у тісному взаємозв'язку з суб'єктами підприємництва та галузями інших країн із питань придбання ресурсів, реалізації продукції, науково-технічного співробітництва. З одного боку, суб'єкти підкомплексу купують техніку, технологію, матеріально-технічні ресурси у бізнес-партнерів за кордоном. З іншого – у них є можливість реалізовувати вироблену продукцію в інших країнах. У зв'язку з цим серед зазначених питань експортно-імпортне регулювання на галузь цукровиробництва спричиняє важливий вплив та певною мірою визначає його результативність.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності на ринку цукру включає в себе різні способи проведення експортно-імпортних операцій з цукром у цілому та стосовно окремих країн-партнерів. Цей процес поживався після вступу України до Світової організації торгівлі у зв'язку з необхідністю задовольнити вимоги цієї впливової організації [6].

Обсяги експорту на світовий ринок залежать від умов вирощування культури в кожній конкретній країні. Найбільшим світовим експортером цукру є Бразилія, динаміка та структура світового експорту багато в чому залежить від результатів посівної кампанії в цій країні. Більша частка цукрової тростини в Бразилії використовується для виробництва етанолу, цукрові заводи країни мають можливості як для виробництва цукру, так і етанолу. В цій країні показник диверсифікації досить високий, вони можуть досить швидко налаштувати потужності або на переробку цукру, або на виробництво етанолу в разі зміни рентабельності двох продуктів, тому Бразилія визначає масштаби виробництва і експорту обох товарів [10].

Вплив України на світовий ринок є незначним. Практично не експортувався цукор у 2013/2014 та 2015/2016 маркетингових роках, тоді як у 2016/2017 маркетинговому році цей показник значно зріс (в 2014 році експорт складав 6,2 тис. т, у 2015 – 114,8 тис. т).

Найбільша знаковість цього року в тому, що Україна почала масовий експорт цукру. За прогнозами в 2016/2017 маркетинговому році буде експортовано понад 500 тис. т цукру, що є рекордним показником за всю історію незалежності України. У 2016 році пропозиція на ринку значно перевищує внутрішній попит. Присутність українського бурякового цукру на світовому ринку збільшилася у чотири рази у порівнянні із попереднім роком. Надлишкова пропозиція на внутрішньому ринку дозволить Україні здійснити продаж цукру в цьому сезоні більш, ніж до 20 країн [12].

Останніми роками експорт здійснювався невеликими партіями до Киргизії, Казахстану, Молдавії, Грузії, Литви, Таджикистану. Також постачання здійснювалися до Європи (Румунія, Польща, Болгарія, Греція, Великобританія, Латвія). Проте в останні роки змінився не лише обсяг, а й географія експорту. У попередніх роках лівова частка продажів припадала на країни ближнього зарубіжжя, у 2014 році – Киргизстан та Молдову; 2015 році – Киргизстан, Румунію, Казахстан, а в 2016 році – на Шрі-Ланку та М'янму.

У 2016 році найбільше відвантажили до Туреччини – 12,887 тис. т; Шрі-Ланки – 12,870 тис. т; М'янми – 5,6 тис. т; Швейцарії – 4,342 тис. т; Ізраїлю - 4,292 тис. т та інших країн – 25,117 тис. т [13]. Реальними і потенційними споживачами цукру, виготовленого в Україні, можуть бути Ліван, Сирія, Ірак, ОАЄ, країни СНД, ЄС.

Українські підприємства і далі продовжують працювати з компаніями із Грузії, Казахстану і Азербайджану, проте ведеться активна робота над диференціацією ринків збуту.

Причиною збільшення експорту є не тільки сприятливі світові ціни, а й підвищення якості українського цукру, без чого не можливе як розширення географії, так і обсягів зовнішніх продажів. Завдяки експортним можливостям України можна збільшити виробництво та споживання цукру в світі загалом. Імпорт цукру є незначним, однією з причин є імпорфтне мито на цукор (преференційна ставка – 0%, пільгове мито – 50%, але не менше 0,3 євро/кг) [1, 7, 15].

Успіхом України є домовленість про виділення квоти на експорт українського цукру з боку Європейського Союзу в межах договору. Україна розширює свою присутність на світовому ринку цукру, нарощує експортний потенціал. Враховуючи рівень початкових запасів та імпорт цукру в рамках міжнародних домовленостей з ЄС, пропозиція на внутрішньому ринку у наступному сезоні може скласти 2 млн т [2].

**Висновки.** У процесі дослідження сучасного стану ринку цукру визначено, що світові тенденції безпосередньо впливають і на вітчизняний ринок, який характеризується різкими коливаннями у виробництві цукру, нестабільними цінами,

скороченням кількості переробних підприємств. Не відображено у матеріалах дослідження та низькою ціною конкурентоспроможністю на світовому ринку. Цукробуряковий комплекс України переважно задовольняє лише внутрішню потребу в цукрі, проте у 2016/2017 маркетинговому році спостерігалась позитивна динаміка у виробництві та експорті цукру.

З метою підвищення ефективності функціонування цукробурякового підкомплексу необхідно застосовувати комплексний підхід, який передбачає: збільшення обсягів виробництва цукрових буряків, їх якості, урожайності та цукристості, поліпшення технологій, системи обробітку та удобрення, диверсифікацію українського продукту, що дозволить стимулювати розвиток цукробурякової галузі. Варто враховувати світові тенденції, прогнози, співвідношення між попитом і пропозицією на ринку цукру, вчасно реагувати на зміну його кон'юнктури.

Важливими елементами регулювання ринку цукру є система квотування, впровадження інновацій, залучення інвестицій, наукових розробок в галузь, забезпечення екологічності виробничих процесів у відповідності міжнародних стандартів, державна політика стимулювання експорту, надійний захист внутрішнього ринку через митне регулювання.

Для підвищення конкурентоспроможності українського цукру та відновлення експортного потенціалу країни варто запроваджувати відповідні механізми, що сприятимуть подальшому розвитку ринку цукру. Дефіцитність світового ринку та вже налагоджені контакти із закордонними партнерами стануть основою розвитку вітчизняної галузі.

#### Список використаних джерел

1. Стасіневич С.А., Валявський С.М. Ринок цукру: стан і перспективи України та світу / С.А. Стасіневич, С.М. Валявський // Економічний простір. – 2014. – №91. – С. 15-30.
2. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо ситуації на ринку цукру. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>.
3. Статистичний збірник “Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України” / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Світовий дефіцит цукру знижено до 5,9 млн тонн / Інтерфакс-Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agrotimes.net>.
5. Бондар В.С., Фурса А.В. Стратегічні напрями високоефективного функціонування цукробурякового підкомплексу АПК / В.С. Бондар, А.В. Фурса // Економіка АПК. – 2016. – № 10. – С.30-40.
6. Хаецька О.П. Організаційно-економічний механізм підвищення ефективності цукробурякового виробництва [Рукопис]. Дисертація на здобуття наук. ступ. к.е.н за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – НААНУ ННЦ «ІАЕ». – К.: 2015.
7. Кабінет міністрів України Постанова від 20 січня 2016 р. № 23 “Про державне регулювання виробництва цукру та цукрових буряків у період з 1 вересня 2016 р. до 1 вересня 2017 року” [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

8. Хаецька О.П. Вплив складових організаційно-економічного механізму на ефективність функціонування цукробурякового виробництва / О.П. Хаецька // Електронне наукове фахове видання. Ефективна економіка. – 2014. – №12. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

9. Статистичний щорічник України за 2016 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт: Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://ukrstat.org/uk>.

10. Валявський С.М. Тенденції світового ринку цукру та перспективи розширення експортних можливостей України / С.М. Валявський, Є.А. Прудка // Електронне наукове фахове видання. Ефективна економіка. – 2014. – № 11. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

11. Sugar World 2017 – курс на покращення. I Міжнародний конгрес для виробників та переробників цукрових буряків Sugar World 2017. [Електронний ресурс]. / Офіційний сайт Національної асоціації цукровиків України. – Режим доступу: <http://www.ukrsugar.com>.

12. Бутило Р. Аграрний 2016-й: цукровий прорив десятиліття [Електронний ресурс] / Р. Бутило // Аграрне інформаційне агентство. – 2017. – Режим доступу: <http://agravery.com>.

13. Україна може збільшити експорт цукру у 2016/2017 маркетинговому році у 4 рази – “Укрцукор” [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.unn.com.ua>.

14. Калетнік Г.М. Виробництво біоетанолу з цукрових буряків – один із головних чинників стабілізації галузі / Г.М. Калетнік, Н.В. Пришляк // Економіка АПК. – 2013. – № 3 – С. 65-67.

15. Цукробурякове виробництво України: проблеми відродження, перспективи розвитку: монографія / [П. Т. Саблук, М. Ю. Коденська, В. І. Власов та ін.]; за ред. акад. П. Т. Саблука, проф. М. Ю. Коденської. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 390 с.

#### Список використаних джерел у транслітерації / References

1. Stasinevych S.A., Valiavskiy S.M. Rynok tsukru: stan i perspektyvy Ukrainy ta svitu / S.A. Stasinevych, S.M. Valiavskiy // Ekonomichnyi prostir. – 2014. – №91. – S. 15-30.

2. Informatsiino-analitychni materialy shchodo situatsii na rynku tsukru. [Elektronnyi resurs] / Ofitsiyni sait Ministerstva ahrarynoi polityky ta prodovolstva Ukrainy – Rezhym dostupu: <http://minagro.gov.ua>.

3. Statystychnyi zbirnyk “Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharchuvannia naselenniam Ukrainy” / [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Svitovyi defitsyt tsukru znyzheno do 5,9 mln tonn / Interfaks-Ukraina [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.agrotimes.net>.

5. Bondar V.S., Fursa A.V. Stratehichni napriamy vysokoeffektyvnoho funktsionuvannia tsukroburiakovoho pidkompleksu APK / V.S. Bondar, A.V. Fursa // Ekonomika APK. – 2016. – № 10. – S.30-40.

6. Khaietska O.P. Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm pidvyshchennia efektyvnosti tsukroburiakovoho vyrobnytstva [Rukopys]. Dysertatsiia na zdobuttia nauk. stup. k.e.n za spetsialnistiu 08.00.03 – ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom. – NAANU NNTs “IAE”. – K.: 2015.

7. Kabinet ministriv Ukrainy Postanova vid 20 sichnia 2016 r. № 23 “Pro derzhavne rehuliuвання vyrobnytstva tsukru ta tsukrovyykh buriakiv u period z 1 veresnia 2016 r. do 1 veresnia 2017 roku” [Elektronnyi resurs] / Ofitsiyni veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

8. Khaietska O.P. Vplyv skladovykh orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu na efektyvnist funktsionuvannia tsukroburiakovoho vyrobnytstva / O.P. Khaietska // Elektronne naukove fakhove vydannia. Efektyvna ekonomika. – 2014. – №12. – Rezhym dostupu do zhurnalu: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
9. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2016 rik [Elektronnyi resurs] / Ofitsiinyi sait: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://ukrstat.org>.
10. Valiavskiy S.M. Tendentsii svitovoho rynku tsukru ta perspektyvy rozshyrennia eksportnykh mozhlyvosti Ukrainy / S.M. Valiavskiy, Ye.A. Prudka // Elektronne naukove fakhove vydannia. Efektyvna ekonomika. – 2014. – № 11. – Rezhym dostupu do zhurnalu: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
11. Sugar World 2017 – kurs na pokrashchennia. I Mizhnarodnyi konhres dlia vyrobnykiv ta pererobnykiv tsukrovyykh buriakiv Sugar World 2017. [Elektronnyi resurs]. / Ofitsiinyi sait Natsionalnoi asotsiatsii tsukrovyykh Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrsugar.com>.
12. Butylo R. Ahrarnyi 2016-y: tsukrovyi proryv desiatylittia [Elektronnyi resurs] / R. Butylo // Ahrarne informatsiine ahentstvo. – 2017. – Rezhym dostupu: <http://agravery.com>.
13. Ukraina mozhe zbilshyty eksport tsukru u 2016/2017 marketynhovomu rotsi u 4 razy – “Ukrtsukor” [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu: <http://www.unn.com.ua>.
14. Kaletnik H.M. Vyrobnytstvo bioetanolu z tsukrovyykh buriakiv – odyz iz holovnykh chynnykiv stabilizatsii haluzi / H.M. Kaletnik, N.V. Pryshliak // Ekonomika APK. – 2013. – № 3 – S. 65-67.
15. Tsukroburiakove vyrobnytstvo Ukrainy: problemy vidrozhennia, perspektyvy rozvytku: monohrafiia / [P. T. Sabluk, M. Yu. Kodenska, V. I. Vlasov ta in.]; za red. akad. P. T. Sabluka, prof. M. Yu. Kodenskoii. – K. : NNTs IAE, 2007. – 390 s.

#### ANNOTATION

#### WORLD MARKET OF SUGAR AND PLACE OF UKRAINE IN IT

**KHAIETSKA Olga**  
*Candidate of Economic Sciences,*  
*Senior Lecturer of Economics Department,*  
*Vinnitsia National Agrarian University,*  
*(Vinnitsia)*

*The current state of the world sugar market and the place of Ukraine on it have been determined in the article. The main factors influencing the situation on the world and domestic sugar market have been considered. The structure and volumes of production and consumption of sugar in different countries of the world are presented in this scientific research. The largest producers and consumers of beet and cane sugar have been identified in accordance with the participation in world production. The dynamics of production and consumption of sugar in Ukraine have been shown and the analysis of the sugar balance have been presented. The competitiveness of Ukraine in the world sugar market have been investigated. The prospects and threats for the development of the sugar industry in Ukraine have been determined, the analysis of export opportunities of Ukraine has been carried out, potential markets for sugar produced in Ukraine have been identified. Theoretical and practical recommendations for the development of the sugar industry of Ukraine and increase of its competitiveness on the world market have been developed as a result of the scientific investigation.*

**Key words:** sugar, sugar beet, sugar cane, sugar market, sugar production, sugar consumption, export of sugar, import of sugar.

**Fig. 3. Table. 2. Lit. 15.**

## АННОТАЦИЯ МИРОВОЙ РЫНОК САХАРА И МЕСТО УКРАИНЫ НА НЕМ

*ХАЕЦКАЯ Ольга Петровна,  
кандидат экономических наук,  
старший преподаватель кафедры экономики,  
Винницкий национальный аграрный университет  
(г. Винница)*

*В статье проведен анализ современного состояния мирового рынка сахара и определено место Украины в нем. Рассмотрены основные факторы, которые определяют ситуацию на мировом и отечественном рынке сахара. Представлена структура и объемы производства и потребления сахара в разных странах мира. Определены наибольшие страны-производители и потребители свекольного и тростникового сахара в соответствии с участием в мировом производстве. Изображена динамика объема производства и потребления сахара в Украине, приведен анализ баланса сахара. Исследована конкурентоспособность Украины на мировом рынке сахара. Определены перспективы и угрозы для развития сахарной промышленности в Украине, проведен анализ экспортных возможностей Украины, определены потенциальные рынки сбыта сахара, изготовленного в Украине. Разработаны теоретико-практические рекомендации в связи с развитием сахарной отрасли Украины и повышение ее конкурентоспособности на мировом рынке.*

**Ключевые слова:** сахар, сахарная свекла, сахарный тростник, рынок сахара, производство сахара, потребление сахара, экспорт сахара, импорт сахара.

**Рис. 3. Табл. 2. Лит. 15.**

### Інформація про авторів

**ХАЄЦЬКА Ольга Петрівна** – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: haetska@i.ua).

**КНАІЕТСКА Olga** – Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer of Economics Department, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna str., e-mail: haetska@i.ua).

**ХАЕЦКАЯ Ольга Петровна** – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры экономики, Винницкий национальный аграрный университет (21008, м. Винница, ул. Сонячна, 3, e-mail: haetska@i.ua).

